

**Mircea Dan Răducanu**

# **METODĂ DE PIAN**

**Pentru învățământul elementar**



### PARTEA I

Indicații privind metodică predării primelor lecții de pian. . . . .	8
1. Pregătirea auditivă a elevului . . . . .	8
2. Claviatura pianului. Octava . . . . .	9
3. Nota do central (do <sub>1</sub> ). Poziția la pian și aparatul pianistic . . . . .	10
4. Tehnica brațelor. . . . .	11
5. Valorile și pauzele de notă întreagă, doime, pătrime. Măsurile de 2, 3 și 4 timpi . . . . .	12
6. Fixarea valorilor și măsurilor. „Transporturi”. . . . .	14
7. Nuanțe (p, mf, f) . . . . .	14
8. Notele: si, re <sub>1</sub> . . . . .	15
9. Articulația digital. Memorarea pieselor . . . . .	19
10. Notele: la, mi <sub>1</sub> . Semnul legato de expresie . . . . .	21
11. Exerciții pentru cele cinci degete. Optimea și pauza de optime . . . . .	25
12. Notele: sol, fa <sub>1</sub> , sol <sub>1</sub> . Crescendo, decrescendo . . . . .	30
13. Notele: fa, la <sub>1</sub> . Fraza muzicală . . . . .	35
14. Alt mod de scriere a notelor si și re <sub>1</sub> . Legato ca modalitate de atac . . . . .	38

### PARTEA A II-a

15. Notele: si <sub>1</sub> , do <sub>2</sub> , re <sub>2</sub> . Anacruza. Atacul simultan al mâinilor. . . . .	44
16. Doimea cu punct, pătrimea cu punct, pauzele lor. Termeni de expresie . . . . .	48
17. Alterații: bemolul, diezul, becarul . . . . .	52
18. Notele: mi, re, do. Clape repetate . . . . .	57
19. Staccato, Martellato, Portato, Accentul . . . . .	63
20. Notele: mi <sub>2</sub> , fa <sub>2</sub> , sol <sub>2</sub> . Termeni de mișcare . . . . .	70
21. Semnul de repetiție, legato de prelungire, coroana. Volta I și Volta a II-a. . . . .	75
22. Notele: Si, La, Sol, Fa . . . . .	79
23. Note simultane la o singură mână (cvinte și cvarte) . . . . .	82
24. Notele: la <sub>2</sub> , si <sub>2</sub> , do <sub>3</sub> . Armura . . . . .	87
25. Sincopa. Mișcarea paralelă la octavă . . . . .	92
26. Notele: Mi, Re, Do . . . . .	97

### PARTEA A III-a

27. Optimea cu punct. Șaisprezecimea . . . . .	102
28. Mișcarea paralelă la sextă și decimă. Mișcarea contrară. Conducerea independentă a mâinilor . . . . .	108
29. Trioletul. Măsura de 6/8. Raportul binar–ternar. . . . .	113
30. Terțe și sexte, secunde și septime la o singură mână . . . . .	118
31. Legato de cantilenă. Staccato pe valori mai mici . . . . .	124
32. Polifonia. Mișcarea imitativă. Canonul . . . . .	129
Anexa . . . . .	135

## INDICAȚII PRIVIND METODICA PRIMELOR LECȚII DE PIAN

*„Lecția trebuie să fie pentru elev o zi de profundă bucurie, evenimentul esențial care îi luminează săptămîna, și așteptat cu nerăbdare.*

*Ea trebuie să fie un act de credință celebrat într-o perfectă comuniune sufletească între profesor și elev, să fie pentru amîndoi o comună sforțare spre lumina unei cunoașteri mai bune, să fie plină de acea seninătate pe care numai revelația «frumosului» o poate da”.*

ALFREDO CASELLA

Primele lecții de pian sînt cele mai dificile pentru profesor și totodată cele mai importante pentru evoluția ulterioară a elevului. De felul în care acesta este abordat și introdus în universul muzicii și al pianului depinde în mare măsură randamentul general al colaborării ulterioare pe parcursul primei clase și al primului trimestru în mod special. De aceea, pornind de la conștiința înaltei responsabilități asumate, vom căuta să precizăm care sînt primele obiective ale instrucției.

În primul rînd sînt necesare explicații în legătură cu construcția și funcționarea pianului. Concomitent cu aceste explicații, deci încă din prima lecție, se abordează problema fundamentală a începutului oricărei instruirii instrumentale, și anume *solicitarea auzului interior înaintea funcțiilor motrice*, fapt care impune *școlirea mișcărilor pianistice elementare doar în funcție de un ideal sonor prefigurat*. Acest obiectiv se poate realiza doar printr-o corectă și artistică pregătire auditivă a elevului de natură să-i creeze o necesitate interioară de a acționa (și nu oricum) clapele pianului.

În al doilea rînd este necesară explicarea organizării topografice a claviaturii și a denumirii celor șapte sunete.

Urmează explicarea poziției corecte a elevului la pian și a ținutei obișnuite a mîinilor pe claviatură.

Abia în acest moment poate începe instruirea practică propriu-zisă, în care elevul *emite* (și nu *sună*) sunetul pianistic.

Este foarte util ca primele lecții să fie ținute în prezența mai multor elevi începători, fapt care are urmări deosebit de favorabile: pe de o parte copiii sînt antrenați mai bine prin întrebări, atunci cînd formează un grup, iar pe de altă parte se creează avantajul achiziției mai ușoare a indicațiilor profesorului prin posibilitatea alternării situației de executant cu cea de observator și audient al altor execuții, foarte avantajoasă pentru stimularea generală a atenției acestora.

### 1. PREGĂTIREA AUDITIVĂ A ELEVULUI

*„Ceea ce e mai important în artă e să vibrezi tu însuși și să-i faci și pe alții să vibreze”.*

GEORGE ENESCU

În primele lecții de pian, profesorul va prezenta elevului în amănunt acest complex instrument a cărui alcătuire este în general necunoscută începătorilor.

Se va evita pe cît posibil folosirea unor termeni peste capacitatea de înțelegere a copiilor (ex.: pîrghie, percuție etc.).

Important este ca imediat după această prezentare profesorul să se așeze la pian și să-i demonstreze elevului ce posibilități expresive are instrumentul. Pentru aceasta este nevoie de o serie întregă de exemplificări sugestive menite să se imprime spontan în conștiința începătorului și să-l atragă afectiv din primele momente.

Iată o posibilă organizare a pregătirii auditive:

1. Elevului i se cîntă trei fragmente: *primul vesel, al doilea trist, al treilea cu un caracter epic*, de povestire<sup>1</sup>. Se cere apoi elevului să caracterizeze aceste fragmente, sugerîndu-i că muzica poate fi veselă sau tristă, sau poate conține o povestire.

După modelul acestui prim set de exemple, profesorul va extinde sau va modifica exercițiul în măsura în care obține rezultate în ceea ce privește receptivitatea, sensibilitatea, stimularea atenției elevului.

2. Elevului i se cîntă alte trei fragmente, în *registrele mediu, acut și grav*. În continuare se explică ce caracteristici are fiecare registru, insistîndu-se asupra relației: grosimea și lungimea coardei — înălțime (adică sunete groase și subțiri).

Aici se va arăta și rolul pedalei drepte (de forte) în execuția pianistică, precum și efectul ei diferit în funcție de registrul în care este folosită. Indicațiile trebuie făcute evitînd noțiunile care depășesc capacitatea de înțelegere a elevilor, vizînd doar stimularea motivațională a acestora.

Seria exemplelor se poate prelungi cu fantezie și bun gust, concluzionînd că: *registrele oferă compozitorului și interpretelor diferite posibilități de expresie, sugerînd diferite stări de spirit*.

La începutul lecției a doua se reamintesc elevului cele discutate în prima lecție, apoi se continuă seria exemplificărilor cu ajutorul cărora elevul este introdus în universul pianistic.

1. Se prezintă alte trei exemple, de astă dată în *trei nuanțe: forte, piano, mezzo-forte*.

În continuare se inițiază elevul cu noțiunile de forte, piano și mezzo-forte, ceea ce va semnifica pentru el: „tare”, „încet”, „potrivit de tare”. Seria exemplelor poate să continue după aceeași procedură, concluzionînd însă de fiecare dată că *nuanțele oferă compozitorului și pianistului posibilitatea de a se exprima ca în primele exemple: vesel, trist, povestind etc.*

2. Se prezintă ultimul set de exemple, în care sînt puse în evidență *valorile diferite ale sunetelor, precum și periodicitatea accentelor* (măsurile de 2 și 3).

Elevul va fi învățat să deosebească valorile diferite, ca și măsura binară de cea ternară. Concluzia audierii și explicării acestor fragmente și a altora asemănătoare va fi ca și în cele de mai sus, și anume: *cu ajutorul valorilor mai mari sau mai mici sau cu ajutorul accentelor (din 2 în 2 sau din 3 în 3), compozitorul și pianistul pot exprima diferite stări de spirit, pot sugera imagini diferite*.

Concluzia celei de a doua lecții de acomodare auditivă (fixarea cunoștințelor) va fi deci că la pian se cîntă melodii care, prin registrul în care evoluează, prin nuanța lor, prin metroritmica corespunzătoare, exprimă, ca și vorbirea, gîndul și simțirea compozitorului pe care interpretul va trebui să le înțeleagă și să le transmită mai departe ascultătorului.

Desigur, profesorul va adapta noțiunile de registru, ritm, metrică la posibilitățile intelectuale ale fiecărui copil în parte. Noțiunile obligatorii sînt: *nuanță, forte, piano, mezzo-forte*. Ele vor fi necesare încă de la începutul instrucției pianistice propriu-zise.

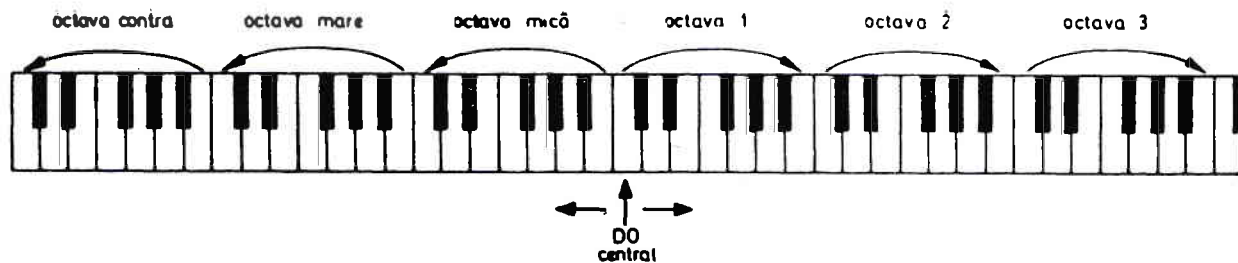
La această primă achiziție de concepte se vor adăuga în continuare la fiecare lecție altele, iar asupra unora din ele se va reveni de mai multe ori, îmbogățindu-le în conținut și în semnificații.

## 2. CLAVIATURA PIANULUI. OCTAVA

La început se va face o recapitulare a principalelor cunoștințe predate în prima săptămîină.

În continuare se purcede la familiarizarea elevului cu claviatura. Prezentarea orală (nu și scrisă) a celor șapte denumiri ale clapelor nu este un demers dificil. Denumirile se rețin foarte ușor, ca o poezie; legătura lor cu tastele respective se va fixa trainic în multe lecții următoare, prin introducerea lor în mod progresiv în exerciții corespunzătoare. Deocamdată este necesar să se creeze orientarea vizuală a elevului în claviatură în sensul recunoașterii denumirii clapelor și a conștientizării repetării fiecărui sunet din octavă în octavă. Va apare, așadar, noțiunea de *octavă*, care va ușura și cuprinderea mai rapidă în câmpul vizual a întregii claviaturi. Ea va fi introdusă prin explicații simple, evitîndu-se formulări ce depășesc sfera intuitivului. Se vor arăta elevului denumirile octavelor pianului în funcție de poziția lui *do* central (*do<sub>1</sub>*):

<sup>1</sup>) Recomandăm în acest scop atît aici, cît și în exemplificările următoare, printre altele, suitele *Kinderszenen* de R. Schumann și *Colțul copiilor* de Cl. Debussy.



În prezentarea topografiei claviaturii se va atrage atenția elevului asupra grupelor de câte două și respectiv trei clape negre care vor constitui reperele de bază în localizarea clăpelor albe. În continuare se va face legătura cu noțiunile prezentate în lecția anterioară privitoare la registre, arătând diferențele dintre octavele din dreapta claviaturii și cele din stânga în ceea ce privește înălțimea (subțirimea și grosimea) sunetelor. Se va atrage atenția elevului asupra clăpelor cu aceeași denumire (octave) dar cu poziție diferită pe claviatură care emit sunete mai „groase” și mai „subțiri”.

Următoarele exerciții vor constitui începutul unei acțiuni foarte susținute din partea profesorului de a fixa legătura dintre clapă și denumirea ei, acțiune ce trebuie continuată atâta timp cât este nevoie, deci pînă la definitivarea cunoașterii a claviaturii.

1. Profesorul sună o tastă — elevul o denumește cu denumirea completă (de exemplu, *do* din octava întâi, *re* din octava mică etc.).

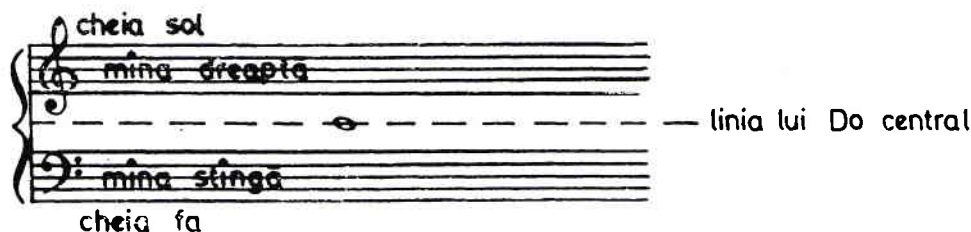
2. Profesorul denumește o tastă (tot cu denumirea completă) — elevul o indică pe claviatură.

Aceste exerciții se vor face întâi pe întinderea unei singure octave, iar apoi se vor extinde pînă la întreaga arie a claviaturii. Ele se vor relua în lecțiile următoare, pînă la fixarea totală a cunoașterii claviaturii.

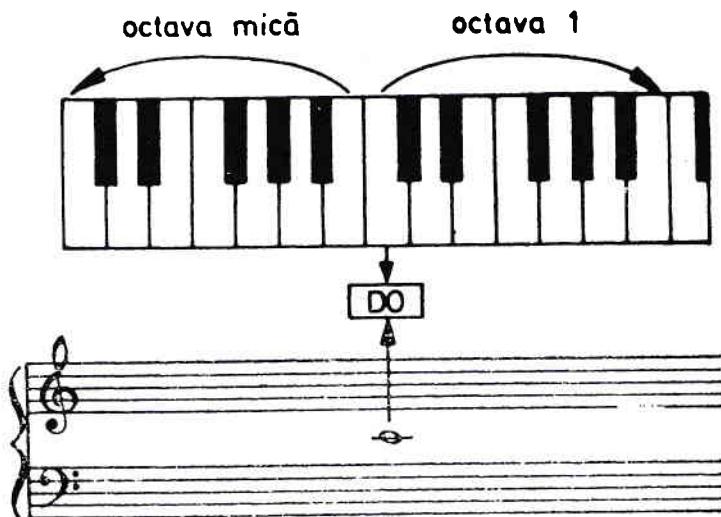
### 3. NOTA DO CENTRAL ( $do_1$ ) POZIȚIA LA PIAN ȘI APARATUL PIANISTIC

Mai întâi se vor continua exercițiile de recunoaștere a clăpelor, după care se va trece la predarea unor noțiuni elementare de teorie care sînt absolut necesare începuturilor școlirii pianistice. Cu atît mai bine dacă aceste noțiuni sînt cunoscute de elev.

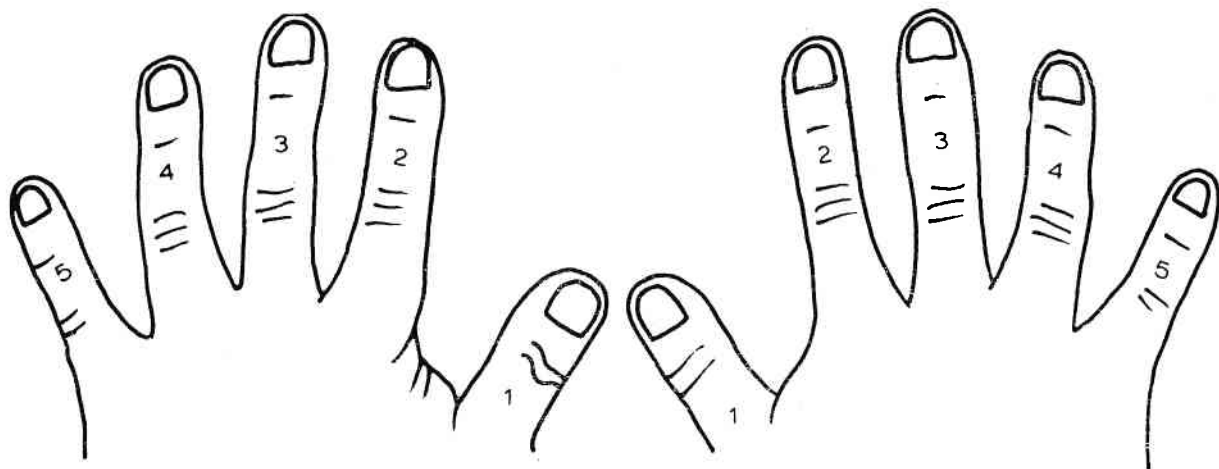
Se prezintă deci dublul portativ cu cele două chei (*sol* și *fa*), odată cu explicațiile de rigoare:



Se localizează astfel *nota do central* pe o liniuță punctată imaginată între portative. În continuare se arată că ea corespunde clăpei *do central* de pe claviatură după următoarea figură:



și că ea poate fi cîntată cu mîna dreaptă dacă are codiță în sus, sau cu mîna stîngă dacă are codiță în jos.  
Dar pentru a cînta aceste note este necesară cunoașterea numerotării degetelor:



Fixarea numerotării (denumirii) degetelor se poate face prin următoarele două exerciții:

1. profesorul cere ca elevul să indice degetul respectiv de la ambele mîini;
2. profesorul indică degetul elevului și îi cere acestuia să-i spună denumirea.

Pentru a trece la emiterea primului sunet învățat (*do* central) este necesar să fie îndeplinite câteva condiții:

- În primul rînd se va indica poziția corectă pe scaun: înălțimea de la podea, depărtarea de pian și prezența scăunelului mic pentru picioare.
- În al doilea rînd se va indica poziția ideală a mîinii pe claviatură (rotunjită, ca și cînd elevul ar ține o minge de tenis în mînă).
- În al treilea rînd se va trece la indicarea schematică a mișcării de „intrare” sau de „cădere” a brațelor (cu degetul 3 activ) în pian, pe nota *do* central.

În continuare elevul poate face deci *prima sa experiență pianistică elaborată*. Cu toate că rezultatul prezizibil este minim, profesorul are datoria să o pregătească cu grijă.

- Mai întii explică *cum* trebuie să sune acest *do*: plin, rotund, nu aspru și nici șters. Deci de la început elevul va fi făcut conștient de „răspunderea” pe care o are, acționînd clapa respectivă.
- Apoi se explică faptul că acest sunet „plăcut” și „muzical” poate fi obținut doar printr-o perfectă libertate (degajare) a brațelor, precum și printr-o precizie a idealului sonor anticipativ: sunetul să fie auzit mai întii interior, și apoi cîntat la pian tot așa de frumos cum a fost auzit în închipuire.

Atacul se va face alternativ cu degetul 3 al ambelor mîini după cum urmează:



Aceste sunete vor fi executate cu brațele în cădere liberă. Desigur că mișcarea va fi stîngace, „căderea” brațului va fi aproximativă, iar falangele se vor îndoi. Aceste neajunsuri se vor înlătura în lecțiile următoare.

Pentru moment este necesar ca elevul să simtă nevoia unei calități de sunet și să înțeleagă că pentru realizarea ei va avea nevoie să exerseze cu răbdare aceste prime mișcări de brațe.

## 4. TEHNICA BRAȚELOR

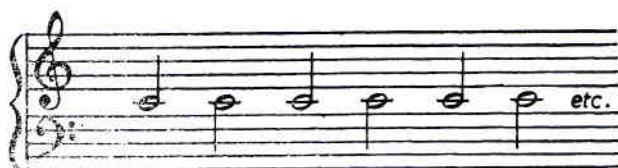
Conținutul acestei teme îl constituie metodologia predării căderii brațelor în claviatură — condiție esențială a libertății și calității ulterioare a atacului pianistic.

Desigur că mișcarea, legată de efectul sonor calitativ, va fi studiată și fixată timp de multe săptămâni pe un material muzical tot mai complex. Dar explicația incipientă trebuie făcută cu multă grijă, pentru ca elevul să înțeleagă și apoi, pe baza înțelegerii, să exerseze. Noțiunea de exersare, de studiu, este deja necesară, căci, după explicarea „căderilor“, elevul va trebui să repete aceste mișcări acasă. Această „repetare” va pune problema cerințelor ce se impun și va determina o anume coordonare a mișcărilor în funcție de rezultanta sonoră, precum și o susținută concentrare a atenției. Activitatea pianistică desfășurându-se deocamdată aproape în totalitate în cadrul clasei, profesorul are posibilitatea să-i formeze elevului, încă de la primele exerciții, o exigență ridicată față de ceea ce realizează pianistic.

Dăm un succint îndrumar de bază în predarea „căderilor” în pian:

1. Ridicarea brațului se face încet, din umăr, și nu din cot, cu *poignet*-ul moale și relaxat.
2. Înălțimea de ridicare a mîinii față de tastatură să nu depășească capacul pianului.
3. Căderea brațului se face cu viteză sa naturală datorată gravitației, fără alte impulsuri.
4. În momentul atingerii tastaturii, *poignet*-ul, pînă atunci absolvit de orice sarcină, rămîne fix, pentru a susține tot restul aparatului pianistic, care în această clipă intră într-o relaxare relativă.
5. Încheieturile degetelor trebuie să fie fixe pentru același motiv.

Exercițiul, pe note, va fi cel din lecția anterioară:



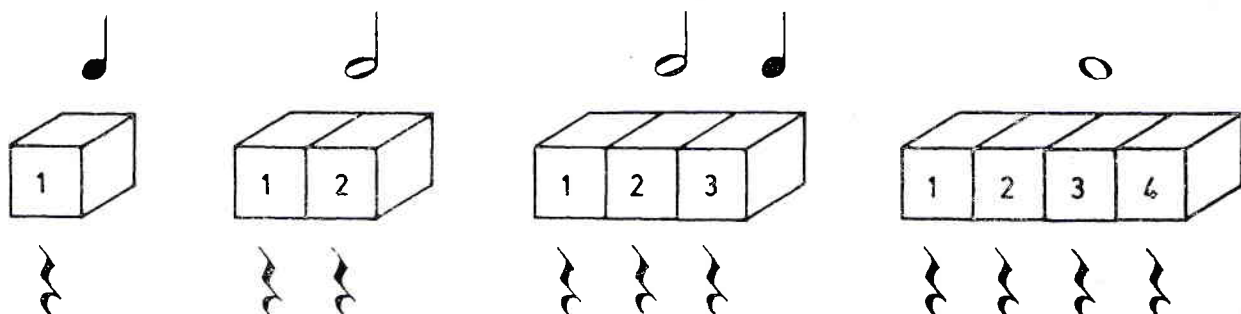
Deocamdată nu apare noțiunea de durată a sunetelor. Atenția elevului se concentrează doar asupra realizării unui *sunet frumos*, plăcut urechii, care trebuie emis prin mișcări libere, corecte din punct de vedere fiziologic.

## 5. VALORILE ȘI PAUZELE DE NOTĂ ÎNTREAGĂ, DOIME, PĂTRIME. MĂSURILE DE 2, 3 ȘI 4 TIMPI

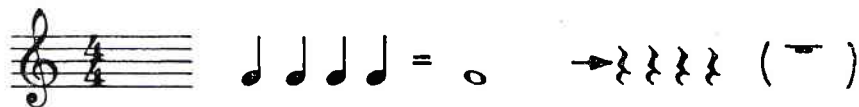
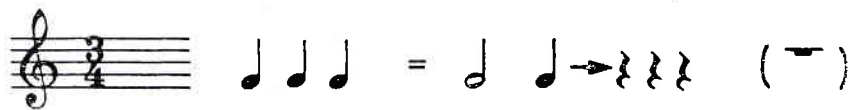
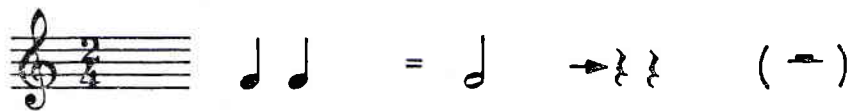
Cu toate că mișcarea de cădere liberă a brațelor în pian se cere îndelung fixată, nu recomandăm prelungirea exagerată a exercițiului pe nota *do* central fără valoare conștientizată și respectată. Pe de o parte, aceasta ar duce la plictiseala elevului, iar pe de altă parte, în lipsa parametrilor metrico-ritmici (și apoi) dinamici), auzul interior al începătorului va rămîne ca un corclar al mișcărilor pianistice care deocamdată îl copleșesc. Așadar, este momentul să fie introduse valorile de note și pauze, ca și măsura.

Profesorul de pian nu se poate baza pe noțiunile de teorie acumulate de elevi la disciplina „Tecia muzicii”, întrucît la instrument, pentru o corectă și profesionistă demarare, este neapărat nevoie de cîteva cunoștințe elementare fără de care școlirea ar bate pasul pe loc. După explicarea acestora, se creează posibilitatea de avansare nestînjinită în problematica instrumentală.

Valorile notelor și pauzelor se vor explica cu ajutorul următoarei figuri:

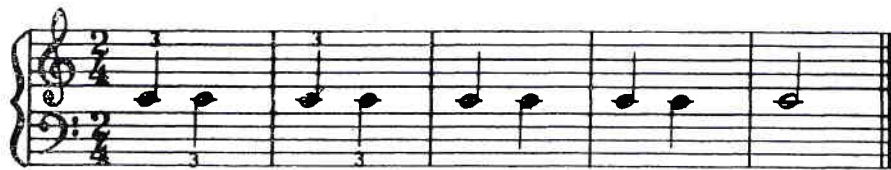


Măsurile de 2, 3 și 4 timpi vor fi explicate cu ajutorul următoarei figuri sinoptice:

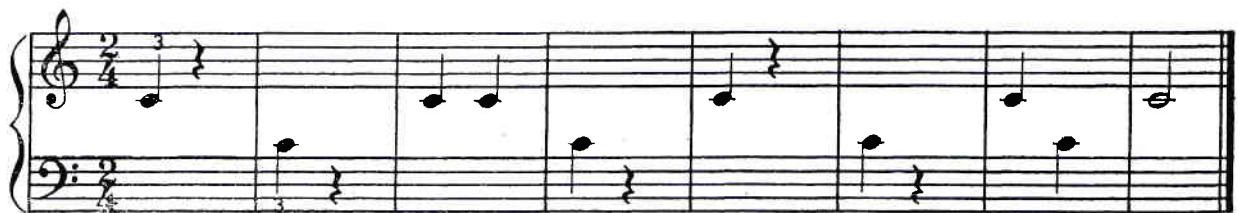
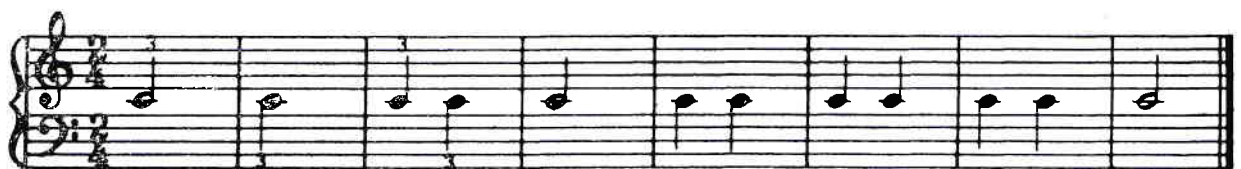


Cifra de sus (2, 3, 4) indică numărul timpilor, iar cifra de jos (4), valoarea fiecărui timp.

Exercițiile de aplicare a noilor cunoștințe vor continua de fapt studiul căderilor de brațe.



numărat: 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2

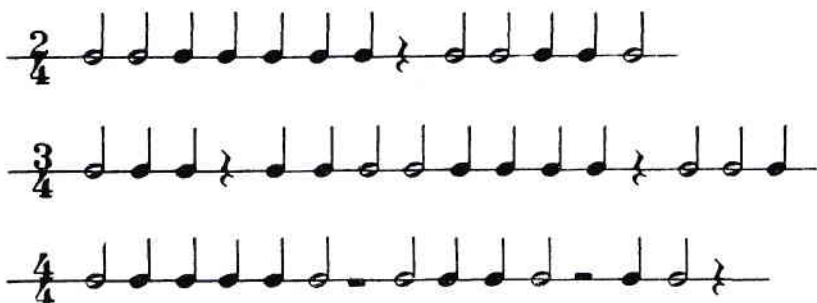


În toate aceste exerciții, deosebit de dificile (intrucit elevul trebuie să fie concentrat simultan asupra citirii notei, asupra efectului sonor pianistic prefigurat, precum și asupra corectei desfășurări a mișcării), profesorul va arăta cu un creion în mîna dreaptă nota ce trebuie citită în continuare, iar cu mîna stîngă va corecta și va dirija mișcarea brațelor și poziția virfurilor în momentul căderii acestora. Este interzisă cu desăvîrșire susținerea sau conducerea mîinii elevului. Acesta trebuie să se deprindă a-și coordona singur mișcările, chiar dacă la început ele se vor dovedi stîngace sau incorecte.

## 6. FIXAREA VALORILOR ȘI MĂSURILOR. „TRANSPORTURI“

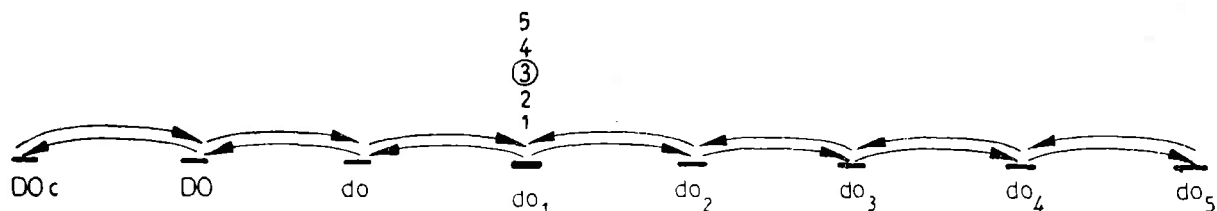
În continuare se vor lucra exercițiile anterior prezentate urmărind corecta citire a ritmului, pregătirea mîinii pentru atac, calitatea sunetului emis, precum și precizia și dezinvoltura mișcărilor de cădere a brațelor.

Este util să se dea elevilor exerciții pentru fixarea valorilor și măsurilor de felul celor următoare. Va trebui ca ei să transcrie valorile de mai jos, trasînd barele de măsură în locurile respective:



După rezolvarea acestor exerciții, profesorul va imagina altele în lecțiile următoare, ca teme pentru acasă, stimulînd astfel interesul elevilor și realizînd o trainică fixare a acestor cunoștințe.

În ideea necesității realizării unei dezinvolturi cît mai timpurii în fața claviaturii, se vor aborda în continuare așa zisele „transporturi”, — căderi de brațe din octavă în octavă pe toate notele *do*. Acest exercițiu nu presupune învățarea semnelor grafice corespunzătoare; se execută cu atenția concentrată asupra calității sonore și asupra naturaleții mișcării. Mișcarea mîinii trebuie să fie asemănătoare unei traiectorii balistice, și nu fragmentată, desfășurîndu-se ca un tot unitar din clipa ridicării brațului pînă în clipa căderii lui pe următoarea clapă. „Transportul” se face pentru ambele mîini la început cu degetul 3, apoi și cu celelalte.

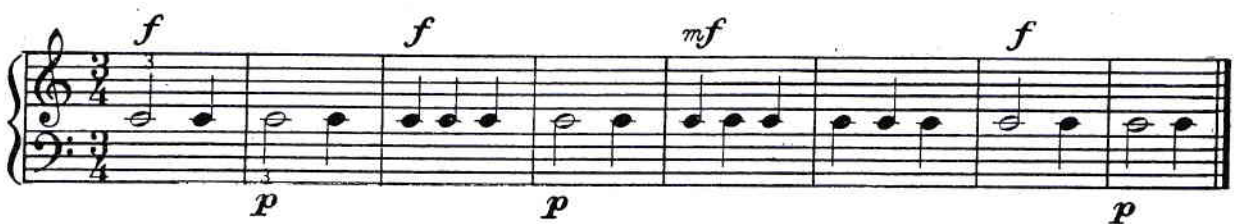


## 7. NUANȚE (p, mf, f)

*„Dezvoltînd auzul, acționăm nemijlocit asupra sunetului; lucrînd la instrument asupra sunetului, luptînd neobosit pentru îmbunătățirea lui, influențăm și perfecționăm și auzul“.*

N. G. NEUHAUS

Introducerea nuanțelor în acest moment al evoluției începătorului derivă din necesitatea formării cît mai timpurii a laturilor de bază ale auzului interior. Elevului i se arată că sunetul poate exprima ceva, tot așa ca și în vorbire, numai dacă este cîntat „în șoaptă” (piano), potrivit de tare (mezzo-forte) sau tare (forte), după caz. Exercițiile următoare solicită intens concentrarea atenției începătorului, constituind totodată un considerabil efort psihic pentru acesta. Profesorul va trebui să insiste, cu răbdare, pînă la realizarea unui rezultat pianistic mulțumitor. Se va avea în vedere calitatea sunetului îndeosebi în nuanțele de piano (sunetul să nu fie șters, să aibă o consistență) și de forte (sunetul să nu fie aspru).



## 8. NOTELE: si, re<sub>1</sub>

În continuare se vor aborda simultan notele *si* și *re<sub>1</sub>* (care se află în vecinătatea lui *do* central). Alăturarea semnelor pe portativ se va pune în legătură cu alăturarea tastelor:

